

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ОСНОВНИХ ГРУП ЧИННИКІВ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ І ПІДРОЗДІЛІВ ДСНС УКРАЇНИ

Використання даного комплексу методик дасть можливість, на наш погляд, дослідити рівень синдрому «професійного вигорання» серед персоналу Оперативно-рятувальної служби ДСНС України та чинники, які впливають на його виникнення.

Ключові слова: надзвичайні ситуації, рятувальник, професійне вигорання, стресогенні впливи.

Постановка проблеми. Одним із важливих аспектів професійної діяльності рятувальників є професійна підготовка до виконання завдань по ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Підготовка персоналу Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України вимагає не лише засвоєння необхідних спеціальних знань і навичок, але й психологічної готовності ефективно діяти в умовах екстремальної ситуації, адже суб'єкт в специфічних умовах надзвичайної ситуації швидко змінює свою поведінку. Його подальші дії визначаються психофізіологічними характеристиками та рівнем професійної підготовки до виконання дій за призначенням. Безпосереднє сприйняття небезпеки професіоналом повинне бути адекватним, адже неадекватне сприйняття небезпеки призведе до помилок та зриву діяльності. Таким чином специфіка професійної підготовки персоналу системи ДСНС України передбачає комплексний підхід, який містить професійно-фізичну, психологічну і тактико-технічну складову.

Окрім готовності рятувальника до виконання дій за призначенням система психологічного забезпечення ДСНС України однією з основних своїх функцій передбачає надійний психологічний захист і збереження психічного здоров'я персоналу в процесі службової діяльності.

Актуальність вивчення проблеми негативних стресогенних впливів на особистість рятувальника в процесі службової діяльності зумовлена насамперед необхідністю ефективної адаптації персоналу до специфічних умов виконання завдань оперативно-рятувальними службами.

Найчастіше «професійне вигорання» вражає людей, вимушених за службовим обов'язком тісно спілкуватися з іншими людьми. В контексті професійної діяльності важливим чинником, що обумовлює синдром «професійного вигорання», вчені виділяють існування психологічно важкого контингенту, з яким доводиться мати справу професіоналу у сфері спілкування (рятувальникам з потерпілими внаслідок пожеж та інших надзвичайних ситуацій, міжособистісне спілкування в межах конкретної виробничої системи.)

Аналіз останніх досліджень. Великий обсяг досліджень феномену „вигорання” здійснено російськими вченими (В.В. Бойко, Т.В. Форманюк, Р.Ф. Голембієвський, В.Є. Орел, Н.Є. Водоп'янова, О.Степанова, Н.О. Левицька та ін.)

Аналіз психологічної літератури свідчить про те, що проблема професійного вигорання знайшла певне відображення в роботах українських вчених, які присвячені загальній характеристиці цього явища серед професій, які передбачають насамперед

роботу з людьми, зокрема серед працівників освітніх організацій, педагогічних працівників (Т.В. Зайчикова, Л.М. Карамушка, С.Д. Максименко 2003), лікарів-психіатрів (Л.М. Юр'єва, А.Є. Юр'єв, І.П. Куц, В.Є. Семенихін, Л.М. Карамушка, С.Д. Максименко, 2001).

Виклад основного матеріалу. Разом з тим, проблема професійного вигорання серед представників рятувальних професій недостатньо розроблена вітчизняними вченими.

На думку автора рівень «професійного вигорання» має пряму залежність від трьох основних груп чинників (організаційної, соціально-демографічної та психологічної).

Основними організаційними чинниками, які можуть сприяти виникненню синдрому є низький рівень організації службової діяльності (недотримання законності у вирішенні службових питань, порушення антикорупційного законодавства та статутних правил несення служби, незадовільний рівень морально-психологічного клімату в колективах, нестатутні взаємини, недовіра до керівництва підрозділу), недостатнє матеріально-технічне забезпечення, непрозорість кадрової політики (відсутність перспективи кар'єрного росту, ігнорування керівниками рекомендацій фахівців психологічної служби в питаннях професійно психологічного відбору кандидатів на службу та подальшого психологічного супроводження особового складу), низький рівень соціального захисту персоналу (бюрократична система, недотримання чинного законодавства керівниками у сфері соціального захисту, низький рівень заробітної платні, відсутність житлового забезпечення), важкі умови роботи (високі фізичні та психоемоційні навантаження пов'язані з ризиком для життя і здоров'я персоналу, дефіцит часу, висока персональна відповідальність).

Окрім того, планується використання таких психологічних методик: «Методика багатофакторного вивчення особистості Р. Кеттела (для вивчення лідерського потенціалу, емоційно-вольових особливостей, комунікативних здібностей)», «Опитувальник Г.Айзенка» (для визначення типу темпераменту), «Індивідуальний типологічний опитувальник» (для визначення характерологічних особливостей та стилю міжособистісного спілкування), «Прогноз НПН» (для визначення рівня нервово-психічної стійкості), «КОТ» (для визначення загального рівня інтелектуального розвитку).

Для дослідження рівня синдрому професійного вигорання персоналу Оперативно-рятувальної служби ДСНС України використано методіку діагностики рівня синдрому емоційного вигорання В.В. Бойко.

На думку автора особистісними характеристиками, які можуть впливати на розвиток синдрому «професійного вигорання», можуть бути тип темпераменту, рівень нервово-психічної стійкості, екстравертованість, рівень інтелекту (загальних розумових здібностей), комунікативні здібності (дипломатичність, лідерський потенціал), схильність до ризику, емоційна чутливість, ідеалістичність, тривожність, відповідальність, консерватизм, залежність від групи, самооцінка, сенситивність/спонтанність/агресивність, ригідність/лабільність, конфліктність, індивідуалізм, стрес, профіль ваблення.

Для аналізу організаційних чинників розвитку синдрому «професійного вигорання» рятувальників, які мають відношення до організації, планується вивчення соціально-психологічного клімату в колективах організації.

На думку автора організаційними чинниками, які можуть обумовлювати розвиток синдрому «професійного вигорання», можуть бути графік роботи (тривалість робочої зміни), рівень фізичних навантажень, рівень психо-емоційних навантажень, необхідність

спілкування з людьми (посадові обов'язки), виконання керівних функцій, стиль керівництва, соціальна захищеність (наявність житла), можливість забезпечити сім'ю, соціометричний статус в колективі, соціально-психологічний клімат групи (загальний), задоволеність умовами та оплатою праці, екстремальність діяльності, психотравмуючі події і переживання під час діяльності, раптовість і нешаблонність ситуацій, дефіцит часу, інформаційний вакуум, ризик загибелі працівника під час діяльності.

Для дослідження соціально-демографічних чинників розвитку синдрому «професійного вигорання» рятувальників буде використано вивчення матеріалів послужних карток та анкетування.

На думку автора соціально-демографічними характеристиками, які можуть обумовлювати розвиток синдрому «професійного вигорання», можуть бути вік, стать, освіта, формальний статус (посада, спеціальне звання), стаж служби і на посаді, застосування дисциплінарної практики (заохочення, стягнення), служба в ЗСУ, статус учасника бойових дій, сімейний стан, склад сім'ї (наявність дітей), шкідливі звички, хронічні хвороби, конфліктні стосунки в сім'ї, особливості виховання.

Висновок. Використання даного комплексу методик дасть можливість дослідити рівень синдрому «професійного вигорання» серед персоналу Оперативно-рятувальної служби ДСНС України та чинники, які впливають на його виникнення.

Список використаної літератури

1. Кановалова В. „Огнеопасная» работа: организационные симптомы и факторы профессионального выгорания” / В.Кановалова // Кадровик. – 2010. – №5. – С.58-63.
2. Ермакова Е.В. Изучение синдрома эмоционального выгорания как нарушения ценностно-смысловой сферы личности (теоретический аспект) / Е.В. Ермакова // Культурно-историческая психология. – 2010. – №1. – С.27-39.
3. Малышев И.В. Принципы построения коррекционной программы, направленной на профилактику и преодоление синдрома эмоционального выгорания у представителей экстремальных профессий /И.В. Малышев// Ученые зап. Пед. ин-та Саратов. гос. ун-та им. Н.Г.Чернышевского. Сер.: Психология. Педагогика. - 2009. – Т. 2. № 2 (6). – С. 39–44.